

ევკალიპტის კულტურა საქართველოში და მისი სამეურნეო მნიშვნელობა

თენგიზ ლაჭყეზიანი

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
სტუ პროფესორი

თინათინ გოგიშვილი

სოფლის მეურნეობის აკადემიური
დოქტორი, სტუ ასოცირებული პროფესორი

თინათინ დარსაველიძე

სტუ ასოცირებული პროფესორი,
სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი

რეზიუმე

სტატიაში მოცემულია სამკურნალო მცენარეების მნიშვნელობასა და როლზე ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისათვის. განსაკუთრებული ყურადღება არის გაკეთებული ევკალიპტზე. დახასიათებულია მისი მრავალმხრივი გამოყენება. კერძოდ, აღნიშნულია მისი უნიკალური სამკურნალო თვისებები, ასევე მისი ნედლეულიდან ეთეროვანი ზეთების მიღების ტექნოლოგია და რომ ევკალიპტის ეთერზეთების მისაღებად მიზანშეწონილია სპეციალური პლანტაციების გაშენება.

საკვანძო სიტყვები: სამკურნალო მცენარეები, ევკალიპტი, სამედიცინო, სუბტროპიკული კულტურები.

შესავალი

ქართველ საქონელმწარმოებელთათვის განვითარების ერთ-ერთ არატრადიციულ, ამავე დროს პერსპექტიულ მიმართულებად შეიძლება ჩაითვალოს სამკურნალო მცენარეთა(Plantae medicinales)ნედლეულის წარმოება, რომლითაც სამა-

მულო ბაზარი შეიძლება ითქვას სუსტად არის განვითარებული. თანამედროვე აგრარულ სანარმოებს აქვთ უნიკალური შესაძლებლობა, რათა გაზარდონ შიგა ბაზარზე თავისი საბაზრო წილი და გარკვეული ადგილი დაიკავონ საგარეო ბაზრის ნიშაში, რადგანაც საქართველოს ნედლეულისადმი მოთხოვნა იზრდება უცხოური კომპანიებიდან.

შინაარსი

მსოფლიო ბაზარი ხასიათდება სამკურნალო მცენარეების მოხმარებისა და მოპოვების დადებითი დინამიკით. დაახლოებით 40% საზღვარგარეთის ფარმაცევტული პროდუქციისა მზადდება სამკურნალო მცენარეებისაგან. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის ექსპერტების შეფასებით უახლოეს ათი წლის განმავლობაში პრეპარატების წილი, რომლებიც დამზადებულია სამკურნალო მცენარეების ნედლეულიდან ფარმაცევტული საშუალებების მთლიან მოხმარებაში 60 %-ია.

სამკურნალო მცენარეებიდან განსაკუთრებულ ყურადღება იმსახურებს ევკალიპტი, მისი უძვირფასესი პროდუქციის გამო. ავსტალიაში ევკალიპტს უწოდებენ „სიცოცხლისხეს“, „ტყისაღმასს“. მართლაც, ამ მცენარის გამოყენება უკიდურესად მრავალმხრივია. მერქანი მეტად მტკიცე და მაგარია, ახასიათებს მაღალი კუთრი წონა - 0, 7-1, 0; შეიცავს დიდი რაოდენობით ცელულოზას, ღებულობენ მაღალხარისხოვან ქაღალდს, მისი მწვანე მასა წარმოადგენს ძვირფას ნედლეულს წამლების, პარფუმერიის და სხვა პრეპარატების წარმოებაში.

ავსტრალიაში ევკალიპტის ბუნებრივ ტყეებს დაახლოებით 20 მილიონი ჰექტარი ფართობი უჭირავს, რაც მთელი ტყეების 80%-ს შეადგენს. სამშობლოს ფარგლებს გარეთ კი ევკალიპტის კულტურა ფართოდ არის გავრცელებული სუბტროპიკული და ტროპიკული ზონის 100-ზე მეტ ქვეყანაში. ევკალიპტს სამრეწველო მნიშვნელობა აქვს: ბრაზილიაში, ესპანეთში, იტალიაში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ინდოეთში, ჩინეთში, ვიეტნამში, იუგოსლავიაში, კუბაში და სხვა ქვეყნებში. ევკალიპტი კომპლექსური გამოყენების მცენარეა; მას პირველ რიგში იყე-

ნებენ, როგორც ძალიან სწრაფ მზარდ, მაღალპროდუქტიულ სამერქნე ტყის ჯიშს, რომელიც მოშენებისა და მოვლა-მოყვანის სიადვილითაც გამოირჩევა. მისი მერქანი თავისი სიმაგრით, გამძლეობით და სხვა ფიზიკურ-მექანიკური თვისებებით არ ჩამოუვარდება კაკლის, მუხის, წიფლის, წაბლის, ფიჭვის და სხვა ფოთლოვან და წიწვოვან მერქნიან ჯიშებს. ევკალიპტის ვრცელი ტყის მასივები აქვთ აშშ-ში, ესპანეთში, პორტუგალიაში, ინდოეთში, ახალ ზერლანდიაში, ბრაზილიასა და სხვა ქვეყნებში.

ჩვენში ევკალიპტის შემოტანის, მათი მეცნიერული შესწავლისა და ათვისების საქმეში თვალსაჩინო წვლილი მიუძღვით ისეთ სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებებს, როგორიცაა: ყოფილი მემცენარეობის სრულიად საკავშირო ინსტიტუტის სოხუმის სუბტროპიკული კულტურების საცდელი სადგური; ბათუმის ბოტანიკური ბაღი; ჩაისა და სუბტროპიკული კულტურების სამეცნიერო კვლევითი და საქართველოს სატყეო ინსტიტუტები და სხვა.

სამედიცინო ევკალიპტის ჯგუფს მიაკუთნეს ჩვენს სუბტროპიკებში ყველაზე ფართოდ გავრცელებული სახეობები - ტირიფისებრი პერინიის, სამეფო მეიდენის ევკალიპტები, რომლის ფოთლებიდანაც მიიღეს მაღალი აქტივობის გრიპის საწინააღმდეგო ანტივირუსული პრეპარატი „ევიმინი“. საპარფიუმერო-კოსმეტიკური გამოყენების ეთერზეთების ჯგუფს მიეკუთვნება ისეთები, რომლებიც მნიშვნელოვანი რაოდენობით შეიცავენ ციტრანელოლს, გერანიოლს, გერანილაცეტატს და სხვ. ასეთი შედგენილობის ეთერზეთებს გვაძლევს მაკარტურის, სფეროსებრი, ლინომისლურჯი, ნუშისებრი, სტარიგელიანა, მეიდენის ევკალიპტები და სხვ.

ევკალიპტის ფოთლები ბიოლოგიური სამკურნალო ნივთიერებებისა და ეთერზეთებით მდიდარი ლაბორატორიაა. ევკალიპტის ფოთლების ნაყენს ყველაზე მეტად იყენებენ ჩირქოვანი, ხანგრძლივი შეუხორცებადი ქრილობების სამკურნალოდ, პირის, ცხვირ-სახის ანთებითი პროცესების, ანგიინის, აგრეთვე სასუნთქი გზების სხვა ანალოგიური დარღვევების დროს. ევკა-

ლიპტის ფოთლის ნახარშს იყენებენ აგრეთვე ვეტერინარიაში მეწველი პირუტყვის სარძევე ჯირყვლების ანთებისა და სხვადასხვა ინფექციური დაავადებების სამკურნალოდ და სხვ.

ევკალიპტიდან მიღებული უმნიშვნელოვანესი პროდუქტია ეთერზეთები, რომლებსაც ევკალიპტის ფოთოლი, სახეობების მიხედვით, 0.1-დან 0.5%-მდე შეიცავს. ქიმიური შედგენილობისა და გამოყენების ხასიათის მიხედვით ევკალიპტის ეთერზეთები პირობით შეიძლება რამდენიმე ჯგუფად დაიყოს: **1. სამედიცინო-ფარმაკოლოგიური; 2. საპარფუმერო-კოსმეტიკური; 3. ტექნიკური.**

ევკალიპტის ნედლეულიდან ეთეროვანი ზეთების მიღება ხდება წყლის ორთქლთან გამოხდით, რისთვისაც ნედლეული იტვირთება 1500 ლიტრიან გადმოსაბრუნებელ კუბებში. ჩატვირთვის წინ ნედლეული იჭრება 10-15 სმ-ის სიგრძის ნაწილებად, ამით უმჯობესდება კუბის ტექნიკური მაჩვენებელი დაიზრდება ეთეროვანი ზეთი გამოსავალი. გამოხდის ხანგრძლივობა უდრის 2-3 საათს, გამოხდის სიჩქარე საათში უნდა იყოს 50 ლიტრი, ხოლო გამონახდის ტემპერატურა 30-350. ჩვეულებრივად კუბში იტვირთება 150-200 კგ ნედლეული ყოველ 1000 ლიტრ მოცულობაზე. ეთეროვანი ზეთის გამოსავალი არის 1, 0-4, 2 %-მდე; იგი დამოკიდებული ევკალიპტის სახეზე, ნედლეულის ალების დროზე, ნიადაგობრივ და კლიმატურ ფაქტორზე. გამოყოფილი ეთეროვანი ზეთი სხვადასხვა ფაქტორის მიხედვით განსხვავდება როგორც ფიზიკური თვისებებით, ისე ქიმიური შედგენილობით.

დიდი რაოდენობით მთრიმლავი ნივთიერებები მშრალ და ცხელ კლიმატურ პირობებში მზარდ ევკალიპტების სახეობებს უგროვდება. მთრიმლავი ნივთიერებების მისაღებად მოჭრილი ევკალიპტის ხეს აცლიან ქერქს. ევკალიპტის ზოგი სახეობა ქერქში 30-35 პროცენტს მთრიმლავ ნივთიერებებს შეიცავს. შესაძლებელია მთრიმლავი ნივთიერებების მიღება იმ ქერქიდანაც, რომელსაც ევკალიპტის ზოგი სახეობა ყოველწლიურად იცვლის. ამ ქერქში მთრიმლავი ნივთიერებების რაოდენობა მცირეა, მაგრამ მისი წარმოება მაინც მიზანშეწონილია.

ევკალიპტის ეთეროვანი ზეთები ფოთლებსა და ახალგაზრდა ყლორტებშიც აქვს. ამ ეთერზეთებზე ისე დიდია მოთხოვნა, რომ ყოველწლიურად ავსტრალიიდან მსოფლიო ბაზარზე 500 ათას კგ ევკალიპტის ეთერზეთი გააქვთ.

გასული საუკუნის 60-იან წლებში საქართველოში ევკალიპტის ეთერზეთის წარმოება წელიწადში 3000 კგ უდრიდა, მოთხოვნა კი გაცილებით მეტი იყო, ამიტომ მკვლევარებმა და დარგის მეცნიერებმა დაიწყეს ევკალიპტის ეთერზეთის მეტი რაოდენობით მიღების გზების ძიება.

ამ მიზნით საქართველოს სუბტროპიკულრაიონებში გაშენდა ევკალიპტები ამონაყარი კულტურის სახით.

საქართველოში ევკალიპტის ეთერზეთის მისაღებად მიზანშეწონილი იქნება სპეციალური პლანტაციების გაშენება და მისი ექსპლუატაცია. ამ პლანტაციებს ის უპირატესობა აქვს ევკალიპტის სხვა სახის წარგავებთან შედარებით, რომ მისგან გაცილებით მეტი ეთერზეთის მიღება შეიძლება. მხედველობაში გვაქვს ევკალიპტის ამონაყარი ისე, როგორც დაფნის, ქაფურის, გუტაპერჩის ხისა და სხვ. ამ წესით, შესაძლოა, ყოველწლიურად ან წელგამოშვებით ძირკვების ამონაყრიდან მივიღოთ ფოთლები, რომლებიც უფრო მეტ ეთერზეთს შეიცავს, ვიდრე ევკალიპტის ხის ფოთლები. ამ მხრივ ჩვენში საკმაოდ დამაჯერებელი ცდებიც ჩატარდა.

დასკვნა

საქართველოს საწარმოების დაკმაყოფილება სამამულო ნედლეულით მნიშვნელოვანი წვლილი იქნება ქვეყნის პოლიტიკური და მატერიალური აღმავლობის საქმეში. მრავალწლიანი დაკვირვების შედეგები იძლევა მყარ გარანტიას იმისა, რომ საქართველოს ფარმაკო თერაპიისა და სამედიცინო საწარმოები უწყვეტ ნაკადად მოვამარაგოთ ევკალიპტის მწვანე მასის ადგილობრივი ნედლეულითა და ნაწარმით. საბოლოოდ უნდა ავლნიშნოთ, რომ მომავალში სამკურნალო მცენარეების როლი გახდება უფრო მნიშვნელოვანი, დიდ ადგილს დაიკავებენ გამოყენებითი და ფუნდამენტალური გამოკვლევები სამკურნალო

მცენარეების ფიტოქიმიურ- კლინიკურ შესწავლაში. ამასთან ერთად უნდა შეიქმნას სამეცნიერო ტექნიკური ჯგუფ-

ფები, რომლებიც დაკომლექტებული იქნება მაღალი დონის სპეციალისტებით, რომლებიც კურირებას გაუწევენ პრაქტიკულ შედეგებსა და უზრუნველყოფენ პრაქტიკისა და ცოდნის კავშირს საქართველოს რეგიონში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. სამკურნალო მცენარეული ნედლეულის დამზადების საფუძვლები. ავტორთა კოლექტივი. თბ. 2016.
2. ჯ. კუჭუხიძე, მ. ჯოხაძე- „ ბოტანიკა“ (სამკურნალო მცენარეები). თბ. 2012.
3. თ. არევაძე-საქართველოს სამკურნალო მცენარეები და ხალხური მედიცინის ენციკლოპედია. თბ. 2007.
4. თ. კაჭარავა - სამკურნალო, არომატული, სანელებელი და შხამიანი მცენარეები თბ. 2009

REFERENCES:

1. Basics of making a raw treatment plants. Author, Collective 2016
2. G. Kuchukhidze, M. Jokhdze “Botany” 2012
3. T. ArevaDze – Georgian treatment plants and Folk medical Enciclopedia 2007
4. T. Kacharava – A treatment, არომატიკ, spice and poison plants 2009